

סיכומי הדף - הידמי

רבי יהושע בן קרח אומר: כל הלומד תורה זאינו חוזר עליה - דומה לאדם שזורע ואינו קוצר. פנחס צפ

מסכת ברכות לא - לו

פרק חמישי דף לא

איך עומדים להתפלל?

להמשנה מתוך הכנעה, [עבדו את ה' ביראה, וכן מצינו אצל חנה ודוד], להבחייתא, מתוך הלכה ברורה, [כגון: אשה יושבת ז"נ על טיפת דם, אפשר להערים ולהכניס את תבואתו במזון, דם הקזה של בהמת קדשים מועלים בו], ומתוך שמחה של מצוה, [פסוקים של תחנונים]. חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת לפני התפילה, [אשרי יושבי ביתך], ושוב שוהים כך אחרי התפילה, [אך צדיקים יודו לשמך, ישבו ישרים את פניך]. ואפ"ה תורתן משתמרת ומלאכתם מתברכת.

מתי מותר להפסיק בתפילה ומתי לא?

מלך ישראל שואל בשלומו, לא יפסיק, מלך עכו"ם: אם יכול לקצר יקצר, ואם לאו יפסיק, [והיה חסיד אחד שלא פסק למלך עכו"ם, וניצול ע"י שהסביר לו כי הוא עמד לפני מלך מלכי המלכים].

נחש כרוך על עקבו לא יפסיק, א"כ נפל עליהם והקם, אבל לעקרב, ולשוורים, [לתם נ' אמה, למועד כמלאו עיניו], תמיד פוסק. יש לקשט עצמו בבגדים נאים לפני שמתפלל, [השתחוו לה' בהדרת קודש].

אמוראים התבדחו, וסמכו על התפילין שעליהם להגביל אותם, [וגילו ברעדה], וכן שברו דברים יקרים בשמחות כדי למעט השמחה אצל התלמידים, ושם גם שרו שירים שמזכירים את יום המיתה.

איך עומדין להתפלל, לא מתוך דין, עצבות, עצלות, שחוק, ליצנות, קלות ראש, דברים בטלים,

עצה טובה שלא יפטר אדם מחברו לא מתוך ליצנות, שחוק, קלות ראש, דברים בטלים - אלא מתוך דבר הלכה, [או דברי אגדה], ארץ שלא גזר עליה אדם הראשון יישבו לא נתיישבה.

ר"ע - בציבור מקצר, [טורה ציבור] וביחידות מאריך, כורע, ומשתחוה.

כמה הליכתא גבירתא בהלכות תפילה...

מדניאל למדנו, דצריך להתפלל בבית שיש בו חלונות, נגד ירושלם, ג"פ ביום, [ערב בקר וצהריים].

מזנה למדנו, שאסור להשמיע ולהגביה קולו, וצריך לכוון את ליבו, לחתוך בשפתיו, ושיכור אסור להתפלל, [ואם התפלל כעובד ע"ז], ושאסור לשבת בתוך ד"א של המתפלל [אני האשה הנצבת עממה בזה].

משלמה למדנו, לסדר שבחו של מקום, [ג' ראשונות], ואח"כ לשאול צרכיו [אמצעיות] - [לשמוע אל הרינה ואח"כ אל התפילה, וכן במשה הוא אומר ואתחנן אתה החילות וגו' ואח"כ אעברה נא]. ובשומע תפילה, אפשר לשאול כל צרכיו, וכן בסוף התפילה אפשר להוסיף אפ"י כסדר יוה"כ.

וכן למדנו מה'דו-שיח' שבין עלי לחנה, שהרואה בחברו דבר שאינו הגון צריך להוכיחו, והנחשד בדבר שאין בו צריך להודיעו, [אמרה לו שהיא לא שיכורה, ועלי לא דן אותה לכף זכות], והחושד את חברו בדבר שאין בו צריך לפייסו, ולברכו.

תפילות חנה להקב"ה: א. בן הוא דבר קטן לעומת כל צבא השמים שה' ברא, ב. טוענת שיכולה להסתתר ולשתות מי סוטה

עיוני הדף

דף לא

עבדו את ה' ביראה או בשמחה!?

יש בזה לכאורה קצת סתירה בין הפסוקים, הר' יונה כ' דאין זה סתירה דמתוך שיתבונן ביראת ה' יבוא לידי קיום המצוות ומתוך זה יבוא לידי שמחה, וזהו עיקר עבודתנו להיות ממוצעים בין היראה ובין השמחה, [וזהו וגילו ברעדה],

אכן מהמ"ב נראה לא כן, שכל השו"ע ס' צג"ס"ב, לא יעמוד להתפלל אלא באימה והכנעה, לא מתוך שחוק וקלות ראש ודברים בטלים ולא מתוך כעס, אלא מתוך שמחה כגון: דברי תחנונים של תורה סמוך לגאולת מצרים, וכו', ובמ"ב סק"ד ביאר דר"ל דמצוה מן המובחר שאין עומדים אלא מתוך אימה והכנעה, אלא כיון דאין כ"א יכול ליהזר להכניס בלבו הכנעה ואימה, עכ"פ לא יתפלל מתוך שחוק אלא מתוך שמחה של מצוה, ומשמע שא"א שניהם יחד, וצ"ב,

מה מקור המנהג לשבור כלי זכוכית תחת החופה?

ע"י תוס' דממה שעשו האמוראים לשבור כלי בחתונה, נהגו לשבור כלי בנישואין, ומשמע א"כ שטעם שבירת הכוס היינו כדי לקיים את הדין 'וגילו ברעדה', במקום גילה שם תהא רעדה, אכן הרמ"א הביא דין זה עם הלכות זכר לחורבן בס' תקס', וכ' נוהגים להוסיף ע"ז הפסוק אם אשכחך ירושלים תשכח וגו', ומשמע דהוא מדין זכר לחורבן דלא כהתוס' הנ"ל,

מה טעם איסור למלאות שחוק פוי בעולם הזה?

ר' יונה הביא בזה ב' טעמים: א' משום חורבן בית המקדש, וקצת נראה כן מדברי השו"ע שהביא הלכה זאת בהל' זכר לחורבן. ב' משום שמתוך דברי שחוק יבוא לשכוח את המצוות, וכן הכריע, דהא לא אמרו משחרב ביה"ק אסור למלאות וכו', וכ"כ המ"ב סק"ב,

ובס"ז סק"ז כ' דב' דינים איכא, דשמחה שאינה של מצוה לעולם אסורה, אבל שמחה של מצוה, בזמן הגלות יש בה הגבלה שאסור למלאות בה שחוק פוי, וכ"פ המ"ב שם,

מה היא הכוונה הנצרכת בתפילה?

ישנם שתי כוונות המבוארות בשו"ע ס' צח"ס"א, א. פירוש המלות שמוציא בשפתיו; ב. לחשוב כאלו שכניה כנגדו; וכאלו היה מדבר לפני מלך בשר ודם היה מסדר דבריו ומכוין בהם יפה לבל יכשל, וידוע הסתירה ברמב"ם שבפ"ד משמע מסתימת דבריו שהכוונה מעכבת בכל התפילה, ואילו בפ"י כ' דאם כיוון באבות אף

דבר העורך

נאמר בדף לב ע"ב: ואמר ר' אלעזר מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפילה שנאמר גם כי אזעק ואשוע שתם תפילתי. האם יש דרך לפתוח את שערי תפילה?

א. כתוב ב"חיי עולם" (ח"א פכ"ח) לצדיקים לא ננעלו שערי תפילה.

ב. עוד כתב שם דהכוונה שננעלו היא שאינו מובטח שיענה, אבל מ"מ התפילה מועילה, ונאמר בברכות דף לב ע"ב 'א"ר חנין א"ר חנינא כל המאריך בתפלתו אין תפלתו חוזרת ריקם'. [ונראה דהוא הדין המתפלל תפלה קצרה מאד המאריך בתפלתו] וסוף סוף יראה שתפלתו הועילה. ואמרו חז"ל במדרש שמואל פ"ד יש תפילה שמועילה מיד ויש שמועילה לסוף ג' ימים, ויש שמועילה בסוף ל' שנה. ומעיקרי התפילה שתהיה בהכנעה ובלב נשבר. ועיוון במהרש"א (ב"מ דף נ"ט ד"ג מיום שנחרב) שכתב: ומשנחרב המקום הוא ננעל השער אשר שם, ובעי תפילה ורחמים מרובים לפני המקום שיפתח מנעול השער ההוא.

ג. כתב בספר אור תורה (שנדפס בסוף מעלות התורה) ומה שלפעמים אין התפילה מועילה הוא מצד שאין התפילה יכולה לעלות למעלה כי הסט"א מפסקת... אבל ע"י שהאדם עוסק בתורה, הקול שהוא בוקע כל הרקיעים ולכן הוא מצלי (ברכות לב ע"ב ד"ה מיום שחרב) שתמה הרי לעיל היאכ דהוי גרסי. עיוון ברכות דף ח'. וכך כתוב במדרש תנחומא אמור ט"ז, שני בני אדם יושבים ועוסקים בתורה הקדוש ברוך הוא מקשיב שנאמר אז נדברו יראי ה' ויקשב ה' וישמע.

ד. יתכן שתפילה בציבור מתקבלת גם כיום, שכן משמע מלשון הרמב"ם פ"ח מתפילה ה"א 'תפילת הצבור נשמעת תמיד... ועיוון בספר 'בנייהו' (ברכות לב ע"ב ד"ה מיום שחרב) שתמה הרי לעיל בדף ח' מבוואר שאין הקדוש ברוך הוא מואס בתפילת הרבים ואם שערי תפילה ננעלין נמצא נמאס תפילת הרבים? והשיב וז"ל: "שלעולם בעת תפילת הצבור, שעה אחת בשחרית ושעה אחת במנחה וגם בערבית, נפתחין שערי תפילה ונכנסת תפילת צבור, וגם היחיד המתפלל בשעת תפילת הצבור, ג"כ נכנסת תפילתו בשערי תפילה עם הצבור, אך בשאר שעות נסתמן שערי תפילה", עכ"ל.

מתוך הספר 'חשוקי חמד'

החידון

איך משכח"ל שמברך 'בורא פרי אדמה' על ענבים?

תשובה לחידון של שבוע שעבר:

יתכן מנין המורכב מתשעה יהודים ומחצה אם הקשידי הוא חצי עבד וחצי בן חרוק, דנו הפוסקים שיש לצרפו למנין (ע"ת ס' קמג וע"ש בא"י)

ולזכות ע"ז לבנים, (וטענה זו רק לר' ישמעאל שע"י מי הסוטה גם עקרה נפקדת, אבל לא לר"ע שע"י מי הסוטה רק יולדת יותר ברווח, או בנים יותר טובים) ג. לא עברה על נדה חלה והדלקת הנר, וא"כ לא ראויה למות ע"י הלידה, ד. אם אתה לא נותן לי בן למה בראת לי שדיים להניק, והרי אין אתה בורא דבר לבטלה, (מזכרת על (עסקי) לביה),

הנה ביקשה שיהיה לה בן זרע אנשים, מה כוונתה?

לרב, גברא וגוברין; לשמואל: זרע שעתידי למשוח שאול ודוד; לרבי יוחנן: זרע ששקול כמהו ואהרן, לרבנן אמרי: זרע שהוא כמו הממוצע של האנשים.

הנה אמרה: "אל הנער הזה התפללתי" – כי עלי רצה להמית את בנה על שהורה הלכה בפני רבו, והבטיח לה זרע אחר, וע"ז ענתה שהיא רוצה דווקא בנער הזה.

היושב בתענית בשבת קורעין לו גזר דין של ע' שנה, אבל יש לישב ע"ז עוד תענית ביום א'.

הנה אליהו ומושה הטיחו דברים כלפי מעלה, ושוב הודה הקב"ה לאליהו – על הוצאתו מהארץ שהוא זה שמחטיא את ישראל, – ולמשה, – שהשפעת הגשמים גרם להם לחטוא, (ודי זהב, ארי נוחם מתוך קופה של בשר, מושב את הבן על פתח הזונות, וכו')

דף לב

יש כמה מקראות המעידות שהקב"ה יכול לתקן את היצור שלנו, ומימלא הוא גרם לנו לחטוא על שברא אותנו, (ואשר הרעתי, הנה כחמר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל; והסרת את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר, ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו)

מושה תש כוחו כשהקב"ה הורידו מגדולתו אחרי שישאל חטאו בעגל, אך כיון שהבין שהדבר עדיין תלוי בו שוב התחזק וביקש רחמים, וכן משה **תפס** את הקב"ה, כדי שימחול לישראל, **הקב"ה** רצה להוציא ממנו גיו גדול, ומשה לא הסכים, [אם כבר גיו שעומד על ג' אבות, לא ניצול, גוי שעומד על אב אחד, לא כ"ש, / בושפת פנים לפני אבות]

מה בראור הפסוק " ויחל משה את פני ה' " ?

לר"א: משה **החלה** את פני הקב"ה בתפילה,

לרבא: משה **הפך** דיבורו של הקב"ה, (לשון לא יחל),

לשמואל: מסר עצמו **למיתה**, (לשון חלל),

לרב יצחק: משה **החלה** (הניח) על ישראל מדת רחמים,

לרבנן: טענת משה היתה, **שחולין** הוא להקב"ה לכלות ישראל,

לר' אליעזר: התפלל משה עד שאחזתו **אשתא דגרמי**, (חלה).

תפילות משה לבקש כפרה על העגל: א. הרי נשבעת **בשמך** (אשר נשבעת להם

בך) להביא אותם אותם לא"י וא"כ א"א שיתבטל הדבר, ב. וכל הארץ אשר **אמרתי**, י"א שה' מדבר כאן, וי"א שמשא מדבר וטוען שהרי כבר אמרתי בשמך לישראל שאנתן להם את הארץ.

ג. מבילתי **יכלת** ה', יאמרו האומות תשש כחו כנקבה ואינו יכול להציל אותם מול שלשים ואחד מלכים ושוב הודה לו ה' למשה בזה (סלחתי **כדברייך**), ואל' החייתני בדברייך. (חי אני)

גדולה תפלה יותר ממעשים טובים, [משה עננה לראות את הארץ רק ע"י התפילה] ומקרבנות, [למה לי רוב זבחכם, וכן, ובפרשכם כפיכם]

תענית יותר גדול מן הצדקה, [זה בגופו וזה בממונו].

כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו [ידיכם דמים מלאן].

אחרי חורבן ביה"ק שערי תפילה נעולו, אבל לא שערי דמעה, ורבה לא גזר תענית ביום מעונן [חשש שהעננים מעכבים את התפילה], וכן מפסקת קומת ברזל בין ישראל לאביהם,

האם טוב להאריך בתפילה?

כן, (ואין תפילתו חוזרת וריקם, [כבמשה]) אבל לא **לצפות** לתשובה, כי זה מביא לידי כאב הלב. אם התפלל ולא עננה **יחזור ויתפלל** [קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'].

ד' צריכין **חזוק**: תורה, ומעשים טובים, תפילה ודרך ארץ.

כנסת ישראל טוענת **שה' שכתה**, וחי' אומר שרוא בשבילה כל צבא השמים, ולא שכח את הקרבנות שהקריבה במדבר, ואת מעמד הר סיני, אבל שוכח הוא את מעשה העגל,

דף לג

שור שחור בימי ניסן כשהוא אוכל בסלו, הוא מוסכן וצריך להתרחק ממנו.

רה"ז ד' לימד שאין הערוד ממית אלא החטא ממית.

היכן מוסיפים ההזכרות בעמידה?

מוריד הגשם: במחיה המתים, [גשמים שקולים כתריות המתים],

ותן טל ומטר: בברכת השנים, [כי הגשמים פרנסה],

אתה חוננתנו: לת"ק: באתה חונן, [צריך דעה' להבדיל, ברכה של חול קבועה בברכה הא' של חול], לר"ע ברכה ד' בפני עצמה, לר"א: בהודאה,

גדלות הדעה: בקשה ראשונה בתפילה, ניתנה בין ב' שמות, ומי שאין לו דעה אסור לרהם עליו. **מקדש, דעה, ונקמה,** (רק כשהיא לטובה) ניתנו בין ב' שמות.

האיך היתה תקנת ההבדלה?

כשישראל היו עניים, תיקנה בתפילה, כשהעשירו על הכוס, וכששוב הענו, תיקנה שוב בתפילה, ו**כתיוב:** י"א שצריך לאומרה בשניהם **תמיד**, (וכן הלכה), וי"א שעדיף לאומרה רק בתפילה, ואם אמרה על הכוס, לא יאמר אותה עוד בתפילה.

שכח להבדיל משפלה, מבדיל על הכוס, ואם טעם לזכר שהבדיל על הכוס, חזר להתפלל.

היכן מזכירין ההבדלה במוצ"ש שחל להיות ביו"ט (הרי אין אתה חונן)?

י"א בהודאה כר"א, **ובזה** י"א שכך הלכה, י"א שמתין כן, וי"א שנראין כר"א, וי"א שאומרים 'ותודיענו', מיד אחרי אתה קדוש.

מתי משתקין ב"א בתפילתו?

האומר על **קן צפור** יגיעו **רחמיך**, [מטיל קנאה במעשה בראשית, עושה מצוותיו של הקב"ה רחמים, והם גזירות]

האומר, **שרק על הטוב** יזכר שמך, [נראה שיש ב' רשויות, א' לטוב וא' לרע]

האומר **מודים מודים**, [נראה שיש ב' רשויות].

האומר ב' פעמים **שמע ישראל**, [כנ"ל], (ואם כפל בגלל שלא כיוון בפעם ההא', כ"ש שמלקין אותו). אבל הכולל את התיבות, אין משתקין אותו, אלא דנראה כמתלוצץ.

אסור להוסיף תוארי שבח על הקב"ה, חוץ ממה שתקין עזרא ע"פ תפילת משה, (הגדול הגיבור

שלא כיון בשאר התפילה, יצא, **ובגלל** קושיא זו יצא הגר"ח לחדש דלענין הכוונה שידע שעומד לפני המלך שהיא כוונה בעצם מעשה התפילה, הרי היא מעכבת **בכל** התפילה, אבל לענין כוונת פ"י המילות, סגי בדיעבד שיכוון בג' ראשונות, וע"י בגליונות חזו"א שם.

מה מטרת חומרת רבי זירא לשבת ז' נקיים על טיפת דם?

יסוד הקושיא היא משום שכבר לפני כן תיקן רבי שאם ראתה יום א' או ב' תשב ו' ימים נקיים והם, ואם ראתה ג' ימים תשב ז', כך שאפי' לא תדע אם היא נדה או זבה, בכל זאת לא תטעה, והשתא צ"ל מה הוסיף ר"ז בתקנתו?

קצת משמע מהרא"ש שדינו של ר"ז הוא 'הלכה פסוקה' שאין בה שום חלוקי דינים, ויותר קל להן לבנות ישראל לזכור את הענין,

הר"ן כ' כיון דלפעמים בטיפה כחדל יושבת שבעה נקיים, כגון בז' נקיים של זיבה, שאם ראתה טיפה אחת סותרת הכל ובעיא שוב ז"ג, ולכן החמירו לעשות כל דם שתראינה כאילו היא סותרת, (ולכן יש להחמיר אפי' בטיפה, ולא רק בדם מרובה דאיכא למיטעי בו שמא ראתה ג' ימים ונתעכב הדם),

ר' יונה כ' כי חיישין שמא בג' ימים יצאו טיפות דם יצא ונאבדו, והרי היא טמאה כזבה גדולה, (או שמא הצטבר דם של ג' ימים) וע"י בבי' יו"ד ס' כפג.

האם היה מותר לאותו חסיד לא להפסיק לפני מלך?

נחלקו בזה הרמב"ם והרא"ש,

הרמב"ם סובר שאסור להחמיר במקום שאינו חייב למסור את נפשו, **הרא"ש** סובר שמותר להחמיר גם במקום שאינו חייב למסור נפשו, (הביאם הב"י יו"ד ס' קנז)

ולפי הרא"ש הקשה המ"א ס' קד', דא"כ האיך אותו חסיד החמיר על עצמו, וסיכן את עצמו במקום שלא היה חייב, **ותי'** דצ"ל דהיה בטוח שהמלך יקבל את הפיוס שלו,

האם הליכה הוי הפסק בתפילה?

בגמ' מסופר על ר"ע שהיה מרבה בכריעות והשתחויות וכשהיה מתחיל בזוית אחת, היה גומר בזוית אחרת, **הקשה** הטור דהרי אסור לעקור ממקומו בתפילה, **ותי'** דר"ע היה עושה כן בתחנונים שלאחר התפילה, וכ"כ השו"ע ס' קד' ס"ב, (איברא דכ"כ התוס' לתרץ דהאיך היה מותר לריו"ח להשתחוות יותר על מה שחייבו חז"ל, והרי חז"ל אסרו זאת),

ומבואר מדברי הטור והשו"ע לכאורה דהליכה באמצע התפילה הוי הפסק, (ולכאורה מקורו הוא מהא דאסרו להפסיק כשנחש כרוך על עקבו, והבין דאף בהליכה בעלמא אסור),

אכן ר' יונה כ' על מה שכתבה המשנה שאם נחש כרוך על עקבו לא יפסיק, דאם הוא יכול ללכת ועי"ז ירד הנחש מעליו, שפיר דמי, דהליכה לא הוי הפסק, וכ"כ הרמ"א שם ס"ג,

ומעתה נמצאו דברי הרמ"א קצת סותרים זא"ז, דס"ב שתק להשו"ע דהליכה הוי הפסק, ובס"ג פסק כד' יונה שהליכה לא הוי הפסק, וכ"ה בט"ז ובהגר"א, וכ' שיש באמת ב' שיטות, והשו"ע סבר שהליכה הוי הפסק, והרמ"א סבר שהליכה לא הוי הפסק,

איברא דמהמ"א משמע שצריך לחלק בין אם ההליכה היא לצורך שאת זה התייר הרמ"א, לבין כשההליכה היא שלא לצורך, שאת זה אסר השו"ע, וכ"כ הפמ"ג.

האם צריך להשמיע קולו לאזניו בתפילה?

בגמ' מבואר שלמדנו מחנה שאסור להשמיע תפילתו, והטור (אר"ח ס' קא) כתב בשם יש אומרים שצריכה התפילה להיות בלחש עד שלא תשמע אפילו לאזניו, והביא ראיה מן התוספתא, שגרס שמחנה למדנו שגם לאזניו לא ישמיע את תפילתו, **אכן** בירושלמי מבואר להדיא שצריך להשמיע קולו לאזניו, וכ"כ הרמב"ם, **וכן** השו"ע ס' ס"ג, **אכן** בודק הבית כ' שהזוהר מסכים לדברי התוספתא וראוי לחוש לו, **ובמ"ב** סק"ה הביא שהאחרונים כ' שאין ראיה מדברי הזוהר כהתוספתא, ולכן ראוי להשמיע תפילתו לאזניו.

מה טעם צריך חלונות לבית הכנסת?

ר' יונה כתב בזה בדין הזה ב' טעמים:

א' שעל ידי ראיית **האור** תתישב דעתו יותר ויוכל לכון כראוי, **ולפ"ז** לא משנה באיזה צד יהיו החלונות, העיקר שיהיה אור.

ב' מפני שע"י ההבטה הזאת יכוין בתפילתו כנגד המקום יותר, ותהיה תפילתו רצויה ומקובלת, **ולפ"ז** צריך להשים את החלונות לכיוון ירושלים בדווקא, וכ"כ פ"ה השו"ע ס' צ' ס"ד.

מתי אסור לשבת תוך ד"א של מתפלל?

יש בענין זה כמה מחלוקות בראשונים,

עיקר הטעם שאסרו לשבת בתוך ד"א הוא משום שע"ז נראה שחבירו **מקבל עליו עול מלכות שמים והוא אינו רוצה לקבל**, וכ"כ הטור,

ולכן התייר הגאונים (הביאום התוס') שאם היושב עוסק בתפילה כל שהיא, שמותר לו לשבת,

ונחלקו בגי' לומד תורה, **שי' הטור** שבכ"ז אסור לשבת, שאינו נראה כמקבל עליו עול מלכות שמים, **אבל** הב"י הביא בשם הסמ"ג שהקיל גם לגבי לומד תורה, שמותר לו לשבת בתוך ד"א של המתפלל, **ולהלכה** כ' המ"ב דיש להחמיר כשי' הטור, שהיא הדעה הא' בשו"ע,

עוד נחלקו בדין ישיבה, לפניו, ולאחרי:

לפניו: בספר אוהל מועד כ' שאסור אפי' כמלוא עיניו, כי שם שייך טעם אחר, דנראה **שהמתפלל משתחוה לו**, אבל השו"ע סתם להקל בזה, וכ"כ הפר"ח להלכה, **אכן** המ"ב כתב לחוש לדברי המחמירים,

לאחרי: מדברי הראשונים משמע שלא חילקו בזה, אך המהרש"ל כ' שלאחרי אין שום איסור לשבת, (ע"פ מה שהביא הטור דהדין הזה נלמד מהפסוק הנצבת עמכה בזה), שזה גימטריא של י"ב לאסור לשבת בי"ב שסביב המתפלל, ולכן ע"כ שאין לאחרי בכלל דא"כ הו"ל ט"ז אמות, וע"י ד"מ), **והמ"ב** סמך ע"ז להקל בלאחרי בעוסק בתורה, (גם לשיטתו שהוא מחמיר בזה).

דף לב

האם איסור ברכה לבטלה הוא מה"ת?

שי' התוס' בר"ה (הביאם ר' יונה כאן), שאין איסור אלא מדרבנן כיון שס"ס הזכיר את השם דרך שבח,

שי' כמה ראשונים דהוי מה"ת, (עי יבי"א ח"א או"ח ס' לט' אות ח')

ובדעת הרמב"ם והשו"ע, נחלקו הפוס', דהמ"א כ' שהוא מה"ת, וכ"ה בתשובת הרמב"ם, **ויש** שנקטו בד' שהוא מדרבנן.

שכח להבדיל בתפילה, ועשה מלאכה לפני שהבדיל, מה דינו?

בגמ' מבואר שאם "טעה בזה ובזה" חזר, **ופי'** הראשונים, דהיינו שאם שכח להבדיל

התפילה וגם שאכל לפני שהבדיל, קנסו אותו לחזור ולהתפלל כדי שיבדיל בתפילה, וכ"פ השו"ע ס' רצד" ס"א, והביא הגרע"ק בשם הרשב"א שלפ"ז שה"ה אם שכח להבדיל בתפילה ועשה מלאכה לפני שהבדיל (וגם לפני שאמר 'המבדיל'), אכן הב"י כבר העיר שהרמב"ם השמיט דין זה בכלל, ותמה עליו, וכ' הביה"ל שם שכן הסתם הרמב"ם אינו מפרש את הסוגיא כהראשונים הנ"ל, והרי באו"ז פ"י את הגמ' הדיינו שטעה בהבדלה גופה, ועפ"ז מכריע הביה"ל להלכה, דלא כשהרשב"א הנ"ל, בהסתמך על ש"י הרמב"ם ועוד שלא פ"י את הסוגיא כהראשונים הנ"ל.

שכח להתפלל ערבית במוצ"ש, ודינו להתפלל שחרית פעמיים, מתי יבדיל?
יש בזה מחלוקת גדולה בין הרדב"ז להמ"א, **דש"י הרדב"ז** שכיון שיש תשלומין להבדלה על הכוס, לא תיקנו תשלומין בתפילה, וא"כ אין לו להבדיל בתפילה כלל, ו**ש"י המ"א** ס' רצד' שחייב להבדיל בתפילה, ובדעתו נחלקו אחרונים, **דש"י הגרע"א** הדיינו בתפילה הראשונה של שחרית, (שהיא הראשונה שהוא מתפלל אחר מוצ"ש, וכן מטו משמיה דהגר"ח מברסקו), אכן **ש"י רוב האחרונים** בד' המ"א דמבדיל בתפילה השנייה, (שהיא התפילה שהיא במקום ערבית), **והמ"ב** שם סק"ב הכריע במחלוקת, שאם כבר הבדיל על הכוס, שלא מבדיל כלל בתפילה, אבל אם לא הבדיל על הכוס, דאזכתי רמי עליה חיובא דהבדלה, מבדיל בתפילה השנייה, ובכה"ח אות ג' הכריע דשב ואל תעשה עדיף, ולא יאמר כלל 'אתה חוננתני'.

דף לד
לכאורה בגמ' מבואר איסור לחזור ב' פעמים על הק"ש, כיון שנראה שיש ב' רשויות, אכן כבר כ' הב"ח לדייק לשון הגמ' שכתוב 'משתקין אותו', ומשמע דכל האיסור הוא רק כששמעים אותו, אבל אם הוא ביחיד אין איסור אפי' בקול רם, וכשהוא צביבור מותר לחזור בלחש, וכיון שמותר חייב לחזור, אבל אם יצא כבר יד"ח אסור לחזור אפי' בלחש, וכ"פ המ"ב ס' סא' סק"ב.

בכפילות הק"ש, מתי משתקין ומתי רק מגונה?
רש"י פ"י דאם כופל את כל השמע, משתקין, אבל תיבה תיבה הוא רק מגונה, **ר"ח הרמב"ם** פ"י הפוך, דתיבה תיבה משתקין, וכשכופל כל השמע הוא רק מגונה. **והלכה** פסק השו"ע ס' סא' ט"ט ששניהם אסורים, (שהרי בין כ' הדבר מגונה), ויש לדון אם עבר וכפל כל השמע, או תיבה תיבה האם יצא יד"ח, **וכ' הביה"ל** שם, דאם כופל כל השמע, פשוט שיצא, דכבר יצא במה שאמר פעם ראשונה, ואינו מגרע במה שכפל עוד פעם, **אבל** לגבי תיבה תיבה, כ' דבשלמא לש"י ה"ח שהדין הוא דמשתקין אותו י"ל שיצא, (ע"ש ראייתו), אבל לש"י רש"י הנ"ל שהוא מגונה, והיינו שזה כמתלוצץ, י"ל שבאמת לא יצא יד"ח וצריך לחזור ולקרוא.

ועוד יש לציין מה שהקיל הט"ז, שאם ממתין בין הק"ש הראשון ולק"ש השני מותר לכתחילה.

מתי נאמר הדין שאם הבטחתו שהוא חוזר לתפילתו שהוא ראשי לישא כפיו?
היינו **הביא** בשם הג"מ ש' הטעם שהתירו לש"י לישא כפיו באמצע החזרה, היינו כדי שלא תתבטל הנשיאות כפיים, ולכן היינו דוקא כאשר אין כהנים אחרים, אבל אם יש עוד כהנים, אסור לו לישא כפיו אפי' כשהוא מובטח, ואסור לומר לו לעלות, (ואם אמרו לו חייב לעלות), **וכ"פ** השו"ע ס' סכ"ב, **אכן** הפר"ח שהביא השע"צ (סק"ד), כ' להקל בזה וכן יש נוהגים.

מי קורא לכהנים לעלות לדוכן הש"ץ או הגבאי?
כתבו התוס' שאין לש"י לקרוא לכהנים לעלות לדוכן זהו הפסק באמצע תפילתו, (ורק אמן על ה'ברכת כוהנים' התיירו לו משום דהוי חלק מהתפילה), אך הוסיפו שלפי מה שנהגו בזמנם לומר אלוקינו ואלקי אבותינו גם כשהיו כהנים י"ל שמותר לש"י לקרוא לכהנים, **אכן הרמב"ם** כ' שהש"ץ הוא זה שקורא לכהנים, וכ' המ"ב סקל"ד ליישב דג"ח הוא צורך התפילה, והוי כמו מה שמקרא להם מילה במילה.

טעה באחת מן האמצעיות להיכן הוא חוזר?
רש"י פ"י דר"ה סבר דחוזר לראש האמצעיות, ור"א ס"ל שחוזר רק את הברכה שטעה וא"צ לאומרה על סדר, ובמסק' איתותב רב אסי, וא"כ לפי דברי רש"י קיימ"ל כר"ה שאם טעה באמצע האמצעיות שחוזר לראש, **אכן** הראשונים חלקו על פרש"י, ופ"י דהא שמה שאמר רב אסי שאמצעיות אין להם סדר, היינו שאינן ברכה אחת, אבל ודאי שצריך לאומרן על הסדר, והכי קיימ"ל, **וכ"פ** השו"ע ס' קכו ס"ב.

האין מותר להשתחוות בכל מקום שלא חייבו חז"ל? (עלינו לשבח, קדיש וכו')
התוס' ביארו שהטעם שאסור בכריעות, משום שאם יוסיף לא יהי ניכר כבר הכריעות של חיוב, ועוד דחיישין ליהרא, **והנה** כ' התוס' ד' לא. לתרץ הא דר"ע כשהיה מתפלל ביחיד היה מרבה בכריעות והשתחויות, והא חז"ל אסרו שאסרו להוסיף בכריעות שלא תיקנו חז"ל? **ותי** התוס' על הא דר"ע שהיה משתחוה בתחנונים שבסוף התפילה, והיינו שהם תחנונים בעלמא אין איסור, **ועוד תי'** שהיה מתשחוה באמצע הברכות, **ומבואר** שמותר להשתחוות באמצע הברכות, **וכ"פ** השו"ע ס' קיג' ס"א, **וצריכים** להסביר את ההיתר לפי ב' הטעמים הנ"ל, שלפי הטעם שלא יהיו הכריעות של חיוב ניכרות, צ"ל שכיון שאף פעם לא תיקנו לכרוע באמצע ברכה, א"כ אין כל בעיא לכרוע באמצע הברכות,

וכן לפי הטעם, שצ"ל שיהיה ביאור הט"ז שם שכיון שהמלך משתחוה בתחילת ובסוף הברכות, לכן אתי שפיר שהחשש יוהרא הוא רק אם הוא משתחוה בתחילת ובסוף הברכות יש יוהרא אבל באמצע אין יוהרא, **ומעשה** מובן שפיר שמותר להשתחוות בכל מקום שהוא לא תחילה או סוף ברכה, או באמירת תחנונים בעלמא, (כגון עלינו לשבח קדיש וכדומה), **אכן הגר"א** בס' נ"ו על מה שפסק שם השו"ע בסעי' ד' שצריך לכרוע בקדיש, חלק על עליו וכ' שאין לכרוע בקדיש כלל, דהא לפי טעם תי' התוס' שר"ע היה משתחוה בתחנונים היינו טעמא שמותר שכיון שאינן חובה אלא רשות אין איסור להשתחוות שם, אבל קדיש שהוא חובה אסור.

מה הטעם שאסור להתפלל בבקעה?
רש"י פ"י דה"ט שרק במקום צניעות חלה עליו אימת המלך וליבו נשבר, **התוס'** הקשו דהאיך יצחק יצא לשוח (התפלל) בשדה? **ותי' א.** דהיה בהר המוריה,

(והנורא). **הכל** נגזר כבר בשמים חוץ מאם יהיה האדם צדיק או רשע. **יראת** שמים דבר גדול לנו, אבל קטן לעומת משה רבינו. **דף לד**
האומר שרק הצדיקים מברכים את ה', הר"ז דרכי מינות. **ש"י שטעה ועובר אחר תחתי, (בלי לסרב) מהיכן יתחיל?**
אם טעה בג' ראשונות: חוזר לתחילת הראשונות, **באמצעיות:** לר"ה לתחילת אמצעיות, לר"א חוזר רק את הברכה שדילג, ואיתותב, (רש"י). **ג' אחרונות:** לתחילת הג' האחרונות.

מה מותר לש"י לומר באמצע החזרה?
אמן של נשיאות כפיים, אסור, (אא"כ מובטח שיהזור לתפילתו, (מ"ב)), ואם הוא כהן, ואין כהן אחר, **לא ישא כפיו,** אא"כ הוא מבוטח לחזור לתפילתו. **שלשה רובן קשה ומיעוטן יפה:** שאור, ומלח, וסרבנות, (ולענין ש"י שקראו לו לעלות, יסרב פעם א', פעם ב' מהבהב, פעם ג' יורד), **אסור לבקש צרכיו** לא בג' ראשונות [סידור שבחו שלא מקום] ולא בג' אחרונות, [נטול פרס מרבח]

אפשר להאריך בתפילה כמשה, (מ' ימים ולילות), ולקצר כמשה, (אל נא רפא נא לה) **מתי צריכים להשתחוות בתפילה ומתי לא?**
באבות תחלה וסוף, **מודים** תחלה וסוף, וכן **כהן,** לל"ק בסוף כל ברכה, ולל"ב בתחילת וסוף (גר"א) כל ברכה, **ומלך,** לל"ק בתחילת וסוף כל ברכה, ולל"ב בכל העמידה, בכל אלו משתחוים, **אבל** לא בתחילת וסוף כל ברכות, ולא בהודו לה' שבהלל ולא בנודה שבברהמ"ז.

כמה סוגי השתחוות יש?
קידה - על אפים, [ותקד בת - שבע אפים ארץ], **כריעה** - על ברכים, [מכרוע על ברכין] **השתחויה** - זו פישוט ידים ורגלים, [להשתחוות לך ארצה]. **ואביי** ורבה כשהיו אומרים תחנון היו **מטיף על צידיהן.** **הטועה** באבות, סימן רע לו, ואם הוא ש"ץ, סימן רע לשולחיו. **רהב"ד** ידע שאם שגורה תפלתו בפיו - שהחולה יהיה, ואם לאו - ימות, ורפא את בנו של ר"ג, ושל ריב"ז. (אף שלריב"ז עצמו לא היתה תפילתו מתקבלת, כי הוא שר לעומת ר"ח שהוא כעבד) **אף** שלכתחילה צריך לכוון בכל התפילה, אם א"י סגי שיכול לכוון באבות.

הבטחות הנביאים למי נאמרו?
- **רק** למשיח ביתו לת"ח אבל ת"ח עצמו, עין לא ראתה, (יין המשומר \ עדן),
- **י"א** רק לבעלי תשובה ולא לצדיקים, וי"א הפוך, [כי גדולה מעלתם של בעלי תשובה]
- **י"א** רק לעולם הבא, אבל לימות המשיח עין לא ראתה, וי"א שאין שכל ביניהם אלא שיעבוד מלכותו. **חוצצא** להתפלל במקום שאינו צנוע, ולפרש את חטאיו. **פרק שישי - דף לה**

כיצד מברכין?
פירות האילן: בורא פרי העץ, יין: בורא פרי הגפן;
פירות הארץ: בורא פרי האדמה, **פת:** המוציא לחם מן הארץ;
ועל התבואה: בורא פרי האדמה, ולר"י על התבואה בורא מיני זרעים, **ירקות:** בורא פרי האדמה, ולר"י: בורא מיני דשאים.

מה המקור לחיוב ברכה?
מצינו בתורה, חיוב ברכה לאחריו, על כל שבעת המינים, (ואכלת וברכת על הארץ, וק"ו לפניו), ולמאן דתני נטע רבעי, מצינו חיוב ברכה לאחריו על כל 'בר נטיעה', (קודש הילולים, וק"ו לפניו), אבל לכל שאר הדברים חייבים לומר שהחיוב הוא מסברא שאסור ליהנות מן העוה"ז בלא ברכה. **כל** שהוא רבעי, (כרם \ כל נטע) צריך לחלו לפני אכילתו, (קודש הילולים, תילולים, אחליה והדר אכליה)

הנהגה מן העוה"ז בלא ברכה, מועל, [לה' הארץ ומלואה], והרי הוא גזול את הקב"ה וכנסת ישראל, וגם שהוא חבר לירבעם בן נבט (חוטא ומחטיא, כי אחרים למדים ממנו), ותקנתו שלא יבוא לידי כך, ללכת לחכם ללמוד את הברכות. **אם** עושים רצונו של מקום, אחרים אוספים את הדגן, (ולקחתי דגני, ואספו זרים וגו') ואם לאו, הם בעצמם אוספים גם דגנם של אחרים, (ואסת דגנך, ועבדת את איובך) **מה ההנהגה הראויה כדי לשתלב בין תורה ודרך ארץ?**
לר' ישמעאל: צריך ללמוד, אבל גם לקצור לחרוש וכו' כשצריך, והרבה עשו כן ועלתה בידם, **ועד"ז** הורה רבא לתלמידיו.

לרשב"י: אם מתמסרים לתורה, מלאכתן נעשית ע"י אחרים, והרבה עשו כן ולא עלתה בידם. **ההבדל בין דורות ראשונים לאחרונים...**
ראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי - זו חו נתיקיימה בידן, וכן מכניסין פירותיהן דרך טרקסומן לחיבן במעשר, אחרונים עשו מלאכתן קבע ותורתן עראי - זו חו לא נתיקיימה בידן. וכן מכניסין פירותיהן דרך גגות \ חצרות \ קרפיות, לפטרן מן המעשר. [כי להתחייב צריך שהתבואה תראה, פני הבית \ החצר]

מה ההבדל בין יין שיש לו ברכה מיוחדת, לשמן שמברכים רק בורא פרי העץ?
קצת יין סועד, (ואעפ"כ אין מברכים אחריו ברכהמ"ז דאין קובעים עליו סעודה, אבל הרבה יין גורר), **אבל** שמן אינו סועד. **מתי מברכים בורא פרי העץ על שמן?**
אם שותה אותו לבד, אין מברכים מעליו [מזיק] אם שותה אותו ע"י אנגרון, מברך רק על האנגרון [שהוא עיקר], אם שותה אותו לרפואה, מברך בורא פרי העץ, [שהשמן עיקר, ויש לו הנאה מזה] **דף לו** **מה מותר לשתות בשבת למי שהושש בגרונו?**
אסור לתת שמן בפיו על דעת להשהותו שם, [נראה כרפואה], אבל מותר לתת אותו ע"ד

לבלעו, אבל אם השמן מעורב באניגרון גם ע"ד להשתוות, (רש"י).

מה מברכים על קמח דחיש?

לרב יהודה: בורא פרי האדמה, [אע"ג דהשתנה במילתיה קאי, וכמו השמן]

לר"נ: שהכל נהיה בדבור, [יצא מכלל פרי ולא הגיע לכלל דרך אכילתו, משא"כ השמן שכבר הגיע].

מה מברכים על קמח שעורים, ועל דלעת חיה?

שהכל נהיה בדבורו [אף שהקמח קשה לתולעים במעיים, מ"מ יש לו הטאה מזה, והקרא אין דרך לאוכלה חיה]

מה מברכים על קורא?

לרב יהודה: בורא פרי האדמה, [פירא הוא]

לשמאל: שהכל נהיה בדבורו. [לא נטעי איניש אדעתא דהכי], וכן הלכה.

גם ירק שסופו להקשות מברכים עליו בורא פרי אדמה (צנון).

מה נחשב פרי בצלה, לגבי ברכה (העץ), ערלה, מעשר, כלאים בכרם

(שנוהג רק בירק)?

לר"א: האבינות והקליפות, הם פרי, התמרות והעלים, הם ירק, ואעפ"כ התמרות חייבים במעשר,

לר"ע: האבינות הם פרי, והשאר ירק, (הלכה כמותו לגבי ערלה בחו"ל לגבי ערלה)

לר"נ: הם מסופקים דילמא כל האילן הוא מין ירק.

ספק ערלה: בא"י אסור, בסוריא מותר, ובחול, מותר לבקש מן החשוד שיביא לו פירות, רק שלא יראה אותו מלקט.

מה נחשב שומר לפרי ומה לא?

שומר - שאם הוא יפול יתקב הפרי הו' שומר, וא"ל לא הו' שומר, ולכן הנז של רימון, מתחלי של תמרים, הו' שומר, אבל הקפריסין לא הו' שומר [כי האביון מתקיים בלעדיו].

מה נחשב פרי לגבי איסור הפסד בשביעית?

בענבים: לחכמים משעה שנעשו בוטר,

לר"י ויוסי: משעה שנעשה סמדר,

שאר אילנות: לר"ה, החרובין משישרשו, והגפנים משנעשו בוטר, והזיתים משיניצו, ושאר כל האילנות - משיצאו; **לר"נ:** כל האילנות משיצאו;

מה מברכים על פלפלים?

יבש: לרב ששת; שהכל;

לר"ב: לא כלום, והאוכלו ביה"כ פטור, [אין הדרך כלל לאוכלו כך, אלא כתבלין]

רטוב: לכו"ע פרי אדמה, והייב בערלה, [ע"י בעיזונים], ולר"ב כן הדין לכוסס זנגבילא.

מה מברכים על חביץ קדחה, ודייסא?

אם הקמח עיקר (רוב), לכו"ע 'מזונות'

אם הדבש רוב נגד הקמח: **לרב יהודה:** שהכל,

לרב כהנא: בורא מיני מזונות, וכן מסקנת ר"ב לגבי 'ריהטא דקלא'.

על מה מברכים מזונות, ומה ברכת האורז ודוחן?

לרב ושמואל: רק על ה' מיני דגן, או על תערובתם, מזונות, אבל על אורז ודוחן מברכים שהכל.

לחכמים: על ה' מיני דגן, מזונות, ועל האורז **אם כוססו** אדמה (וכן הדין לה' מיני דגן), **אם בישלו:** 'מזונות', **ואם עשה ממנו פת:** לר"ח ב' נורי 'המוציא', [מחמץ], ולחכמים מזונות, [מסריח], **ולבסוף:** לחכמים: בורא נפשות, ולר"ג: על המחיה.

על איזה פת מברכים 'המוציא'?

פת שעשוי מה' מיני דגן שנתבשל, אם הפרוסות קיימות, ברכת 'המוציא', אבל אם אין הפרוסות קיימות לחכמים מזונות ועל המחיה, ולר"ג ברכת המזון. [ק"ו מז' מינים]

מתי מברכים המוציא על תבשיל שיש בו פירווי להם?

לר"י: תלוי אם יש בהפירוויים כזית, או לא, **חזק** מאם יגבל פירוויים שאין בהם כזית ואפה אותם יחד, או שהפירוויים באים מלחם גדול שעדיין קיים, שאז מברכים המוציא.

ולרב ששת ור"י: אם יש לפירוויים עדיין תואר לחם אפי' שאין בהם כזית מברכים המוציא. [וע"י בעיזונים]

איזה לחם חייב בחלה ואיזה לא?

כובא דארעא (עיסה רכה שלא מגבלים, ונאפית והרי היא כלחם), חייבת, ורי"ח פוטר,

א' עיסה רכה שנאפית בע"ג הקדירה, **ב'** עיסה שנמשחה בשמן וכדומה ונאפית על שפוד, **ג'** לחם שעשאו כנסרים בעלמא, ונאפה בתמה לתת אותו בכותח, פטורים מן החלה, (אבל אם עשאו בצורת פת חייב).

מתי מברכים על אורז מזונות?

כתב הרא"ש ששיינו רק אם עשאו כמין דייסא, והב"י ס' רח' צידד בדברי הר' יונה שחולק ע"ז וס"ל שאפי' כשלא עשאו כעין דייסא מברכים מזונות, אך שוב כ' דיתכן דגם ר' יונה מודה בזה להרא"ש, והאחרונים האריכו בדברי הר' יונה, ומסקנת הביה"ל ס' רח' לסמוך על הרמ"א שהכריע דדוקא אם נתעך האורז מברכים מזונות האל"ה מברכים אדמה, (וצ"ב שהשו"ע לא הביא פרט זה).

מהו חיבצא ומתי ברכתו המוציא ומתי מזונות?

בגמ' נחלקו ר' יוסף ור' ששת, אי תלוי ביש בפירוויים כזית או ביש לפירוויים תואר לחם, ונחלקו רש"י ותוס', דרש"י פי' דאיירי בתבשיל שנתבשל עם פירווי פת, ולפ"ז כל הסוגיא מייירי בזה, ורק בזה נחלקו ר' יוסף ור"ש, אבל אם לא נתבשל הלחם, לכו"ע תמיד מברכים עליו המוציא,

אכן התוס' והרא"ש ור' יונה פי' דחביצא היינו שדבקו את הפירוויים במשקין של דהוא, וע"ז הוא דמסיק ר"ש שאם יש בו תואר לחם שמברכים המוציא, אבל לחם שנתבשל, היינו הברייתא בעמוד א', שחילקה בין פרוסות קיימות או לא, ומפרש ר' יונה דהיינו אם יש בהפרוסות כזית או לא, אבל אין תנאי של תואר לחם דכבר בעצם בישולו אבדו תואר לחם,

ובענין זה סיכם הר' יונה ג' חילוקי דינים בענין תבשיל שיש פירווי פת:

א נתבשל, תלוי אם יש כזית בהפירוויים, כי כבר אבד תואר לחם ע"י הבישול, (ברייתא לז).

ב אינו מבושל אלא שהוא מחובר על ידי משקין, תלוי אם יש בהפרוסות תואר לחם או לא, (כרבא בד' לז).

ג אינו לא מבושל ולא מחובר אלא מפורד דק דק, אינו יוצא לעולם מתורת פת, ותמיד מברכים המוציא. (כן הוא מסברא).

(שאינו מקום פרוץ), **ב.** שלא היה שם עוברי דרכים, והבין הב"י מהתי' השני בתוס', שהטעם שאסרו להתפלל בבקעה היינו משום שמא יפסיקו אותו עוברי דרכים, וחלק על התוס' דאי"ז סיבה לקרותו חצוף, **איברא** דהט"ז פי' כוונת התוס', שאם יש שם עוברי דרכים אינו מקום צנוע ואין עליו אימת המלך, **המ"א** פי' שהחוצפה היא זה שמראה על עצמו שיכול לכוון אפי' שיש עוברי דרכים.

מתי אניגרון עיקר ומתי השמן עיקר?

בגמ' מבואר שהבדל הוא אם שותה את התערובת סתם הו"ל אניגרון עיקר, אבל אם שותה למטרת רפואה הו"ל שמן עיקר,

ונחלקו כאן הפוסקים ס' רב' האם השמן הוא רוב או האניגרון הוא רוב,

במקרה ששותה לרפואה הסכימו הפוסקים דאפי' השמן מיעוט, הרי עיקר כי דעתו עליו,

וכתב השעה"צ דצריך לתת שמן שיעור המועיל לרפואה,

אכן במקרה שהאניגרון עיקר נחלקו המ"א והט"ז ס' רב' (הביאם המ"ב ס' רב' סקל"ג), דש"י הט"ז דהיינו דווקא שהאניגרון מרובה, והמ"א ס"ל דאפי' אם האניגרון מיעוט, בכל זאת הוא עיקר. (ולכאורה כבר נחלקו בזה הראשונים בטור שם ע"ש), **ולצורך** כי פליגי הראשונים, על ברכת האניגרון, דש"י **הרמב"ם** דמברכים 'שהכל', וכ"פ השו"ע שם ס"ד, אכן ש"י **הבה"ג והרא"ז** (הביאם השעה"צ סקל"ז), דמברכים אדמה, וכ"פ המ"א שם, והכריע הא"ד שהרוב שמן מברך 'שהכל', ואם הרוב אניגרון מברך 'אדמה'.

מה מברכים על הקפריסין?

בגמ' הרי דימו את הדין ערלה לדין ברכה, וא"כ הרי קיימ"ל שמותר לאכול הקפריסין של ערלה כי אינו נחשב לפרי, ולפ"ז ברכתו צריכה להיות 'אדמה', וכ"פ הר"ף,

הרמב"ם פסק ג"כ דמברך 'אדמה', רק דה"ט דאזיל לטעמיה דפסק כר"ע אפי' בא"י,

אכן הרא"ש והתוס' ס"ל שכיון שמה שאוכלים את הקפריסין בחו"ל, היינו משום דקיימ"ל כדברי המיקל בחו"ל, אבל בא"י קיימ"ל כעיקר הדין שאסור לאכול את הקפריסין, וא"כ הוא נחשב לפרי וברכתו 'העץ', (אכן ע"י בר' יונה דגם בא"י לא קיימ"ל דהוי פרי לגבי ערלה בתורת ודאי, ולכן אין לברך 'פרי העץ')

ולהלכה השו"ע ס' רב' ס"ו פסק כהר"ף לברך 'אדמה', **אכן** באחרונים נחלקו בזה - הביאם השעה"צ סקמ"ג - דהמ"א ועוד, פסקו דיש לברך עליהן 'פרי העץ', והט"ז ועוד פסקו כהשו"ע, שיש לברך עליהן 'פרי האדמה', והעולת תמיד ועוד, פסקו דיש לברך עליהן 'שהכל', **ובמ"ב** סקל"ט סמך על המ"א לענין דיעבד אי בירך 'פרי העץ'.

מה מברכים על פלפלים רטובים?

בפשטות הגמ' מבואר דפלפלים הוא עץ החייב בערלה, ולפ"ז ברכתו צריכה להיות פרי העץ, וכ"פ הרשב"א והראב"ד והרא"ש,

אבל הרמב"ם והר"ף כ' דמברכים פרי אדמה, **וכ"פ** השו"ע ס' רב' סעי' יח, **ואסברה** לה הרשב"א בב"י שכיון שאין נוטעין אותן, אלא על דעת שיתייבשו ויאכלו רובן שחוקין כתבלין, ואינם נאכלין בפני עצמם אלא מיעוטן, לכן אין מברכין עליהם בורא פרי העץ, אלא בורא פרי האדמה, והא דקורא מברכים 'שהכל', כיון שלא נוטעים הדקל ע"ד הקורא, שאני הפלפלים שיש מיעוט שנוטעים אותם על דעת לאכול אותם רטובים. (ולפ"ז גם בקורא אם קצת יטעו אותו ע"ד הקורא יברכו פרי אדמה, ודו"ק, ואחרונים האריכו בזה בכמה סברות).

מה הפירוש בורא נפשות רבות וחסרונן וכ'?

התוס' פי': בורא נפשות רבות, וחסרונן: דהיינו לחם ומים שאי אפשר בלא הם, ועל כל מה **שבדא להחיות בהם נפש כל חי:** והיינו גם הדברים שאינם חיונים ממש, אלא נבראו לענג בהם ב"א. וכ"פ הכה"ח ס' רז' אות ג',

הסוד הביא ש"א דחסרונם חוזר על ההמשך דהיינו שמה שחסר לבריות הוא מוטל על כל מה **שבראת**, שהם יספקו את החסר לנפשות, וכ"מ ברשב"א ח"א ס' קמט', וכ"פ המ"ב ס' רז' סק"ג.

וני"מ בין הפירושים היכן להשים את הפסיק, אם לפני מילת וחסרונן או לאחריה,

מה המסקנא בהיא דרב ושמואל?

בגמ' חדשו רב ושמואל ג' דינים א. אורז ב. דוחן מברכים עליהם 'שהכל', ג. תבשיל שיש בו אפי' מיעוט של ה' מיני דגן, (דווקא), מברכים מזונות, ובגמ' הקשו עליהם והוכיחו שאורז מברכים עליו מזונות,

והנה לא הקשו בגמ' עליהם על 'דוחן', וכן על מה שאמר דדוקא תבשיל שיש בו מה' מיני דגן, מברכים מזונות, אבל לא של אורז ודוחן, לא הקשו מיד,

הרי"ף כתב שעל פת דוחן מברכים שהכל, דהגמ' לא אמרה אלא שאורז מברכים מזונות, אבל דוחן לעולם מברכים שהכל, וכ"כ התוס', (וע' ר' יונה שתמה למה לא יברכו 'אדמה', ותי' שם בב' תירווצים יסודיים), וכ"פ השו"ע ס' רח' ס"ח,

ועוד כ' הרי"ף שתבשיל שמעורב בו אורז אינו נהפך לעיקר אלא אם יהיה רוב בתערובת, (דבזה קיימ"ל כרב ושמואל שרק בה' מינים הם עיקר אפי' כשהם מיעוט), וכ"פ השו"ע שם ס"ז.

ומהרמב"ם דייק הב"י שאפי' כשהאורז רוב בתערובת הוא לא עיקר.